

כחל הארץ ימי פינול הנציג - האמן דבר - אברהם וילג - וילג

(כא) ויאמרו איש אל אחיו.
 הן המה שניהם דקתם הכתוב לעיל ל"ז י"ט,
 שהיו עיקר בעסק המכירה: אבל אשמים
 אנחנו וגוי. הראו לדעת שהם עיקר המסכנים
 3 לרה זו, דעיקר המכירה של יוסף לא היה בעול,
 שראוי היה לכך, אבל האכזריות של הקשחת הלז
 מהסתנו אליו הוא נמשב לאון, וכמו שמשב
 לחטא ליעקב אבינו נעקם עשו כדאימא ב"ר שם
 והוכח לעיל כ"ז ט' בהר"ד, אע"ג שבעיקר הענין
 10 לא היה חטא, כך חשבו אחים הללו, וא"כ עיקר
 השמה עליהם לבד, שרק המה החאחרו עליו, וכל
 האחים אע"ג שהסכימו לעיקר המעשה מ"מ לא
 יכלו לנבול זערו, כמש"כ לעיל ל"ז כ"ה, והיה
 דגרת האחים האלה בהסודותם לאמר כי ע"כ בן
 15 באה אצינו הצרה הזאת - דייקא אליו שנים
 אמתו ולא לכולם, וא"כ אין ספק במי למסור אלא
 באחד משנינו, ואע"ג שאין לא יחד יוסף אחם,
 מ"מ הלא המה שמעון ולוי מתבוננים בעצמם
 כי המה הסייבים ומסרו עצמם, וזוה היה אפשר
 20 שיסבו שניהם, ושמונה יובילו תבואה: (כב) ויען
 ראובן וגוי. טועים אחם בדבר, כי האשמה על
 כולנו נשוא: הלא אמרתי אליכם לאמר
 א"ל תחטאו ביד - העצרתם הדין והיושר מעליו
 כי ילד הוא, ואינו עושה ומדבר ברע לב אלא
 25 ממעשה ילדות הוא: וגם דמו הגה נדרש - לא
 עון המכירה לבד, שזה היה ראוי לכך אם לא היה
 מלד ילדות, אבל אפשר שנהרג או מת מרוב זרות
 ולא היה חייב מיתה, ונדרש דמו מכולנו שאנסנו
 כולנו סייבים בדבר, וא"כ אין לנו לבחור אחד או
 30 אשנים ממנו, והיו דברי האחים הנדיקים כמש"כ
 החוס' ב"ר דכ"ז א' ד"ה אלא ענייניהם, שכל
 אחד היה מתאונן שהוא חייב בדבר:

כחל הארץ

1 (כה) וישבו
 לאכל לחם וישאו עיניהם ויראו. מספר
 הכתוב בשבתם של שצטי יה שגם בכל חמתם
 ופעולתם לרעה ליוסף, מ"מ לא יכלו ליטב
 5 במוטתה מרוב התפעלות על המקרה שבה לידם,
 ועל החמלה שהרי נכה והחזקן להם כמבואר להלן
 מ"ב כ"א, על כן גם נשעה שיטבו לאכול וידוע
 ששינחם היטה על הארץ כמנהג המדינה, וגם
 כי היה נשעה, וא"כ אי אפשר לראות מרחוק;
 10 אבל המה נשאו עיניהם וראו מרחוק, והיינו משום
 שעמדו בתוך הארילה כמשמאה לראות דבר מה
 יסקן להם לאותו מעשה: כחל הארץ וילג

3 ומה יש לנו לפרש כאן,
 ולכאורה יקשה לנו, אם יעקב ראה לדעת שלום
 בניו וכי לא היה לו עבד לשלום, אלא ז"ל, שהיה
 ירא מפני הסכנה גם על העבד, אבל על יוסף
 היה בטוח על דקתו שלא יפגע בו אדם רע (ו):

כחל הארץ

הרחב דבר

(כ) ולהפכיר יותר יש להקדים הא דאימא בזהר הק' כ"ז וז' דראובן אמר להשלך את יוסף בצור מלא נחשים
 ועקרבים ולא ירא שיהרגוהו שהיה בטוח על זכותו, והא שהיה ירא מן האחים היינו משום דבמכירה
 שנאדם הוא למעלה מהשגחה העליונה, ויש לי ראייה מפורשת לזה מדמכריו דביאל ו' נשעה שהשליכו כורש צגור
 אריות וחממת מלכא בעוקמיה כדי ללא משני לבו דביאל, פי' היה בטוח שלא יגעו בו אריות שאינם בעלי בחירה,
 5 אבל ירא ללא חשני רעון דביאל, ואמנם חלילה לומר שאין ביד ההשגחה העליונה לשמור גם מבחירת האדם, אלא
 כי יש לנו לומר לזוה בעיני זכות יותר, והיינו שהיה טוב גם בן אדם לבחור, והיה דקק וטוב לו בשביל שהוא
 10 דיק גמור כמש"כ לעיל ר"ש פ' נח בהר"ד, [ועפ"ז] הטעם נשמר יעקב מבחירה הרעה של לבן, וכמש"כ פ' וילג
 ל"א כ"א]. והנה יעקב ידע בכל בניו שהמה נדיקים, אבל ירא שהמה אינם בעלי גמ"ח כ"כ, וזה שהוליא יוסף
 15 דנה רעה, וזוה שראה ששונאים את יוסף מקנאה, וכ"ז חקרן במדת גמ"ח הוא, ע"כ ירא שלא יפגעו בהם רעה
 20 בני האדם, משא"כ יוסף שהיה נאמת בעל גמ"ח להפליא כמבואר להלן מדת יוסף, וגם ראה יעקב זאת שהוא אוהב
 את אחיו, אע"ג שהמה שונאים אותו, על כן חשב למשפט שאין לו לירא עליו, כך היה עלה על דעמו הגדולה של
 ישראל, ועי' להלן ל"ג:

כחל הארץ

6

שט"ח, דמשמע שמתוך מה שנעצב בתחילה שיצטרך לפרע
 נולדה השמחה בשפרע. ובאמת ראוי ליחש לדוד שקבל באהבה
 גזירת המקום, ולא הי' הפרעון עליו למשא גם קודם שפרעו א"כ
 לא תתיחש שמחה כשפרעו. ואם מפני שקיים! "אם חסד אשירה,
 5 אם משפט אשירה", היינו להודות לד', אבל לא לאמר מזמור
 שמורה על שמחה מודגשת, שזה לא יתכן כ"א כשנאמר דקודם
 הפרעון הי' הרבר קשה עליו. ע"כ מפרש דבאמת גזירת המקום
 קיבל באהבה ולא הי' קשה לו ג"כ קודם הפרעון, באופן
 10 שישמחנו הפרעון כמסלק משאו, אלא שהי' סבור שמא עבד או
 15 ממור, וכבר כתבו בזהר², דבעל בחירה יוכל להרע לפעמים
 יותר מכפי הנגור, אע"פ שבדאי על כל יש חשבון ומשפט, מ"מ
 אין מקום כ"כ לקבל באהבה, כיון שסוף סוף א"ו ההוספה מעיקר
 הגזירה העליונה, ע"כ כשראה שהוא אבשלום, אמר מזמור, כיון
 20 דסתם ברא חיים על אבא א"כ כל מה שירע לא יהי' כ"א כפי
 25 הגזירה, והגזירה הלא באהבה הוא מקבל. נמצא שרק חשש
 ההוספה על הגזירה העליונה ע"י הבחירה, זה גרם להיות דומה
 אצל דוד קודם הפרעון למשא של שט"ח שהפרעון הוא בע"כ.

5

פג. "מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו". מזמור לדוד
 קינה לדוד מבעי' ל'. אמר רשב"י למה הדבר דומה, לאדם
 שיצא עליו שט"ח, קודם שפרעו הי' עצב ואחר שפרעו הי'
 5 שמח. אף כאן דוד, כיון שא"ל הקב"ה "הגני מקים עליך רעה
 מביתך" הי' עצב, אמר שמא עבד או ממור דלא חיים עלי,
 כיון דחזא דאבשלום הוא, אמר "מזמור". אמר, סתם ברא
 10 דרחים על אבא. המאמר אין לו לפום ריהטא קשר. שמה שאמר
 משל לאדם שיצא עליו שט"ח קודם שפרעו הי' עצב כוי כבר
 מספיק, ולמה המשיך אח"כ אף כאן, דמשמע דוקא מפני שהי'
 15 העונש קטן יותר משהי' חושב תחילה, א"כ אינו משל לאדם
 שיצא עליו שט"ח אחר שפרעו, כ"א משל לאדם שמחלו לו חלק
 משט"ח או שחשב שיש עליו חוב גדול ונמצא קטן. ולו"מ הי'
 20 ג"ל דתיבות "אף כאן דוד", הי' נוטריקון אכ"ד, "איכא דאמר",
 או הי' כתוב א"ד, והוסיף המעתיק בספרו שפי' הר"ת הוא אף
 25 דוד, תבת כאן להמתיק הענין. והם ב' תירוצים, רשב"י מתרץ
 משל לאדם שיצא עליו שט"ח, שאחר שפרעו הי' שמח, ואיכא
 דאמרי כיון שא"ל הקב"ה כוי. ואם נבא לישוב בלא הגה"ה, י"ל
 דרשב"י הי' קשה לו ליחש לדוד המשל של אדם שיצא עליו

עין סוף גרונד - פיך יא

ביהמ"ד הגדול ע"פ פירושי הרמב"ם - המזמן דגרי - אב"ד וי"א

ע"פ דברי רמב"ם ופ"ק ד' ע"ב

העמק דבר

ב"ח ויחי יעקב וגו'. כ"ז מיותר, שהרי כתיב ויהי ימי יעקב שבע שנים ומאה וארבעים שנה, וכבר כתיב שהיה צבאו למנצחים מאה ושלושים שנה, אלא הפ"י ויחי יעקב שהיה מי חיים טובים ומחוקקים מה שלא הורגל כזה בצרף ישראל (א):

2
כ"ז ע"פ פ"ק ד' ע"ב

הרחב דבר

(א) ויעקב אבינו סימן לבניו עיקר חיותם ורוב השנים יהיו בגלות, ועוד היה סימן שכל זמן שיחפצו להיות בגרות יחיו בטוב כמש"כ בפרשה דברים בין הצחורים. וכבר הראנו לדעת לעיל פ' ל' ול"א שהיה יעקב אבינו סימן לבניו בגלות ציומר מאבותינו אברהם ויחזק, והיינו שאמרו בחטניה ד"ה יעקב אבינו לא מת כו' א"ל מקרא א"י דורש כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שנים, מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, והוא פלא. והנראה באשר ראינו שהוקשו יעקב לזרעו לסימן הליכות עולמם, וא"כ יש לנו לומר דמה יעקב עלה ממנצחים מקום גלותו לא"י בכבוד מאד נעלה, כך ילאו ישראל מארץ שנים בימי משיח. ומה יש להקיש עוד מה זרעו בחיים הרגישו את כבודם לשבע רצון כך יעקב בחיים, כשהעלוהו ממנצחים ברוב כבוד היה מרגיש כענין יקרא דמותא, ויעקב הרגיש ציומר כמו שהוא חי. ועיקר סיבה זו שיהא רוב מיומנו בגלות כבר נתבאר בפ' לך י"ז ו' דהקב"ה גלה לאברהם אבינו אשר נתנו בניו להיות לאור גויים, וזה אי אפשר רק כשהם מפחרים בגלות, ויותר מזה דברנו בפ' דברים ס"פ תבא חלילי הפזור הנפלא של ישראל, וכן יעקב אבינו כשבא למנצחים שהיה אז עיקר הישוב שם, נגדל בזה שמו ית' כשראו השגחתו על יעקב זרעו:

5

10

ייחזק דגרי - אב"ד

א. עין ה' ב"ה

העמק דבר

ב. בחרבי ובקשתי. לפי הפשט כמשמעו הוא שהגיע זה החלק למכיר בגבורתו שהוריש את האמורי, וכתיב בס' יהושע י"ז א' כי הוא היה איש מלחמה ויהי לו הגלעד והבשן, משא"כ כל ארץ סימון ועוג, וכן כל ארץ ישראל ע"י יהושע, לא נכבש בחכסי מלחמה, ומפורש כתיב בס' תהלים [מ"ד ד'] כי לא בחרנס ירשו ארץ זרועם לא הושיעה לנו (ב):

פ"ק א"ה ס"ג ע"ב

הרחב דבר

(ב) זהו לפי פשוטו, אבל בת"א אי' בלתי ובעומי, וכן הוא בגמ' ב"ב דף קכ"ג ב' חזק"ג בחרבי זו תפלה ובקשתי זו בקשה, ובתפלה שלמה [מ"א ח' כ"ח] אמר לשמוע אל הרנה ואל התפלה, ח"י לקבלא ללוחא ובעומא, הביאור ע"ז דתפלה קבועה שהיה בכל זמן משעה שתקנו אבותינו ג' תפלות ביום, זה מיקרי ללוחא, ומה שהאדם מוסיק זרכי עלמנו באותה שעה מיקרי בעומא, וכמש"כ בס' שמו"ל ל"ב י"א בדקדוק לשון ת"א על ויחל משה, ול"י משה. וכבר ביארנו לעיל י"ח כ"ב שאין לאדם להעריך בקשה לזורך השעה כי אם במוך תפלה קבועה,

5

ואחר שכן ראינו שתפלה קבועה מכונה חרב ותפלה לזורך השעה מכונה בשם קשם, יש להבין טעם כינויים הללו, והענין דתפלה נמשל למלחמה כדאיחא בירושלמי ברכות פ"ד הל"ד זה שעובר לפני המיזבה אין אומרים לו בא והחפלה אלא בוא וקרב וכו', פי' עשה מלחמתנו, וכמו מלחמת חנופה העיקר לכבוש את המלך או השר הנבא שעומדים מרחוק מעומק המלחמה אבל הרבה שומרים סביביו, על כן תפלה מופסים בחרב להרוג את כל סביביו, וכשתקרבם אל מקום הראש טוב ונות נירות חן המטרה להרוג את הראש, כך עיקר המטרה הוא למנוח רצון מה' לזורך השעה, אבל הרבה מסטינים ציינו וצין אבינו שבשמים שתקטרגים ומעכבים את התפלה כדאי' בסנהדרין דמ"ד ב' על המקרא היערוך שועך לא בצר, על כן בא הרנה זו תפלה קבועה להיות זמיר עריצים, ואח"כ בא בתפלה הבקשה אל המטרה, מש"ה מכונה תפלות הללו בחרבי ובקשתי:

10

ייחזק דגרי - אב"ד